

CEĻVEDIS

**TOY: agrās bērnības izglītības
un aprūpes spēļu centri-bibliotēkas**

Co-funded by
the European Union

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS

Šī publikācija ir izdota ar ES programmas „Tiesības, vienlīdzība un pilsonība” (2014–2020) un *Open Society Foundation* (OSF) atbalstu. Publikācija atspoguļo vienīgi autoru viedokli un ES vai OSF nav atbildīgas par tajā ietvertās informācijas lietojumu.

Daniel, S., Trikić, Z., Cortellesi G., and Kernan, M. (2018) What Works Guide: ECEC Play Hubs — a first step towards integration, Leiden: TOY for Inclusion

Grafiskais dizains: Alberto De Nicola

Saturs

Ceļveža mērķis	4
Kas ir agrās bērnības izglītības un aprūpes spēļu centri-bibliotēkas?	5
Spēļu centri-bibliotēkas ES politikas kontekstā.....	11
Spēļu centru-bibliotēku ieguldījums kompetentas agrās bērnības izglītības un aprūpes sistēmas attīstībā	13
Rekomendācijas	14
Rekomendācija 1 Veiciniet vietējā sabiedrībā balstītu agrās bērnības izglītību un aprūpi	15
Rekomendācija 2 Veiciniet un atbalstiet pakalpojumu integrēšanu un pakalpojumu sniegšanas koordinēšanu bērniem un viņu ģimenēm	20
Rekomendācija 3 Izmantojiet starppaaudžu mācīšanās pozitīvo spēku un TOY pieeju (Together Old and Young — “Kopā veci un jauni”) kā sociālās saliedētības, starpkultūru dialoga un integrācijas katalizatoru	21
Rekomendācija 4 Aktīvi atbalstiet un stipriniet pozitīvu attieksmi pret dažādību, taisnīgumu un iekļaušanu	23
Rekomendācija 5 Atbalstiet darbinieku profesionālo pilnveidi	26
Rekomendācija 6 Veiciniet spēļu centru-bibliotēku ilgtspēju	29

*“Es nekad iepriekš neesmu jutusies tik
gaidīta un cienīta,”
romu sieviete Ana Dirdova,
sešu bērnu māte, Spišský Hrhov, Slovākija.*

Ceļveža mērķis

Ceļvedis sniedz ieskatu agrās bērnības izglītības un aprūpes spēļu centru-bibliotēku darbībā, kas **veicina romu iekļaušanos vietējā sabiedrībā**.

Spēļu centru darbības atspoguļojums un ar to saistītās rekomendācijas balstās uz pieredzi, kas iegūta projektā „TOY iekļaušanai” (TOY for Inclusion¹), kurš realizēts septiņās valstīs (skat. blakus). Ceļvedis ir domāts praktiķiem un pašvaldību darbiniekiem. Tas palīdzēs **īstenot vietējā sabiedrībā balstītu agrās bērnības izglītības un aprūpes pakalpojumu sniegšanu visu tautību bērniem, tādējādi uzlabojot sabiedrības sociālo solidētību**. Ceļvedis sniedz informāciju pašvaldību, valsts un ES līmeņa politikas veidotājiem par to, kā veidot **sociālo un ekonomisko solidaritāti starp kultūrām un paaudzēm, veicinot desegregāciju un iekļaušanu**. Ceļvedī iekļautās rekomendācijas papildina viena otru, un tās darbojas visefektīvāk, ja tiek īstenotas vienlaicīgi. Spēļu centru-bibliotēku darbības apraksts un rekomendācijas sniedz skaidras pamatnostādnes sistēmiskai pieejai un ilgtspējīgiem vietējiem risinājumiem gan politikā, gan praksē.

Projektu “TOY iekļaušanai” līdzfinansē Eiropas Savienība un Open Society Foundations. Projekta vadošais partneris ir International Child Development Initiatives — ICDI (Nīderlande). Citi projekta partneri ir International Step by Step Association — ISSA (Nīderlande), Educational Research Institute — ERI (Slovēnija), Open Academy Step by Step — OASS (Horvātija), Wide Open School — WOS (Slovākija), Centre for Innovation in the Early Years — VBJK (Beļģija), Associazione 21 Luglio (Itālija), Partners Hungary Foundation (Ungārija), un Izglītības iniciatīvu centrs — IIC (Latvija). Projekta sadarbības partneris un līdzfinansētājs Latvijā — Jelgavas pilsētas dome.

¹ Projekts “TOY for Inclusion” — “TOY iekļaušanai: Inovatīvs veids romu bērnu izglītībai un aprūpei” (2017–2019, <http://www.toy4inclusion.eu>) tika izstrādāts, lai risinātu romu bērnu izglītības segregācijas un sociālās atstumtības jautājumus septiņās Eiropas valstīs.

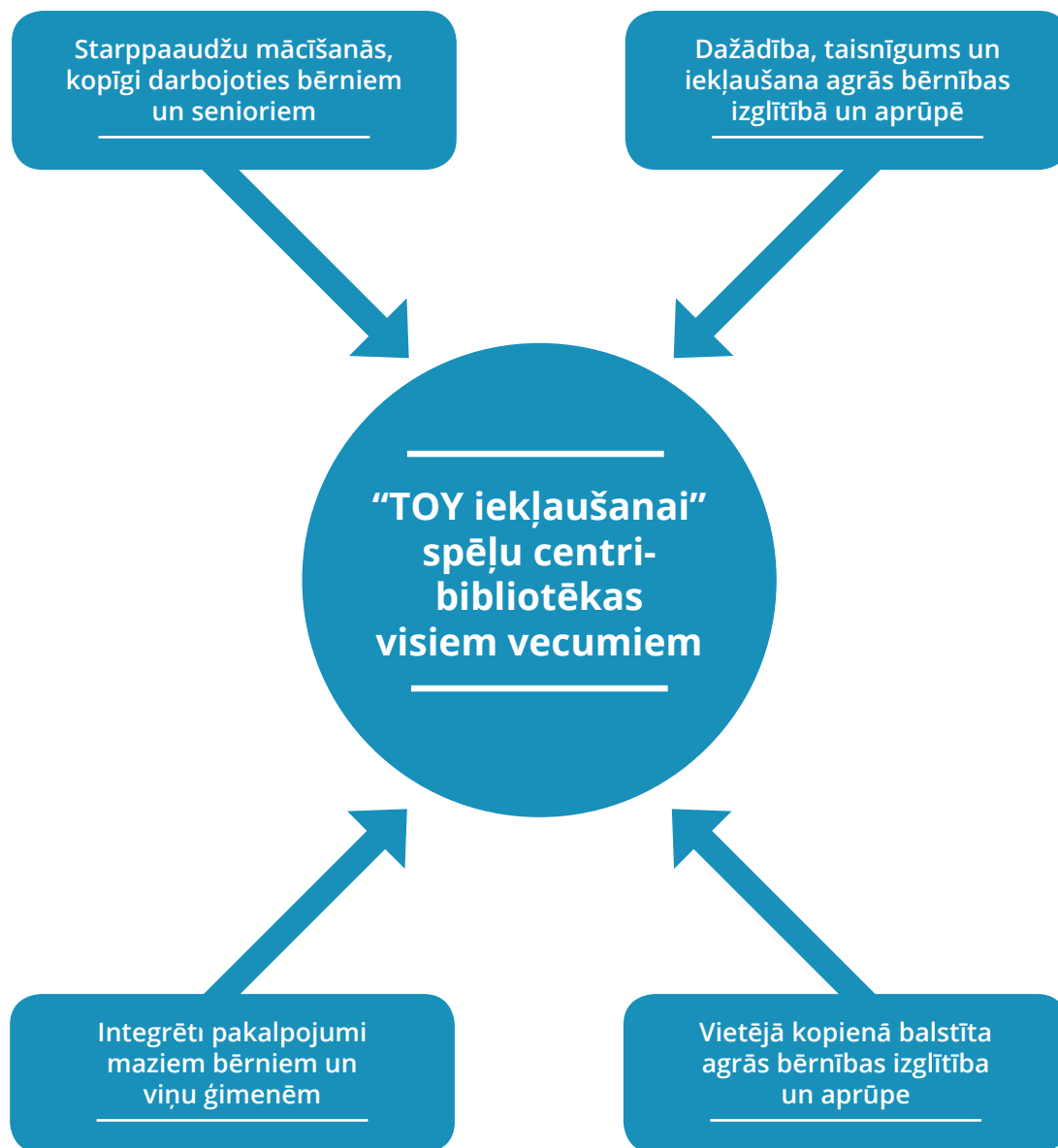
Kas ir agrās
bērnības izglītības
un aprūpes spēļu
centri-bibliotēkas?

Ideja par spēļu centriem-bibliotēkām veidojās projekta "TOY iekļaušanai" kontekstā, un to darbības principi atspoguļo "TOY iekļaušanai" pieejas būtību. Spēļu centri-bibliotēkas ir drošas **agrās bērnības izglītības un aprūpes vietas, kur tiek veidotas draudzīgas attiecības starp bērniem un ģimenēm no dažādām vidēm**. Tās ir iekļaujošas vietas, kur:

- bērni var **aizņemt rotaļlietas** un izglītojošus materiālus un nest tos mājās;
- bērni un visu vecumu pieaugušie ir laipni aicināti **tikties, pavadīt laiku kopā un spēlēt spēles**;
- vecāki, vecvecāki un praktiķi var neformāli iegūt **informāciju par bērnu audzināšanu, veselību, mācīšanos un attīstību**.

“TOY iekļaušanai” pieeja balstās uz **līdzdalības principiem**, kas ir elastīgi un pielāgojami dažādiem apstākļiem un dažādu mērķa grupu vajadzībām. Galvenie šīs pieejas pamatelementi ir:

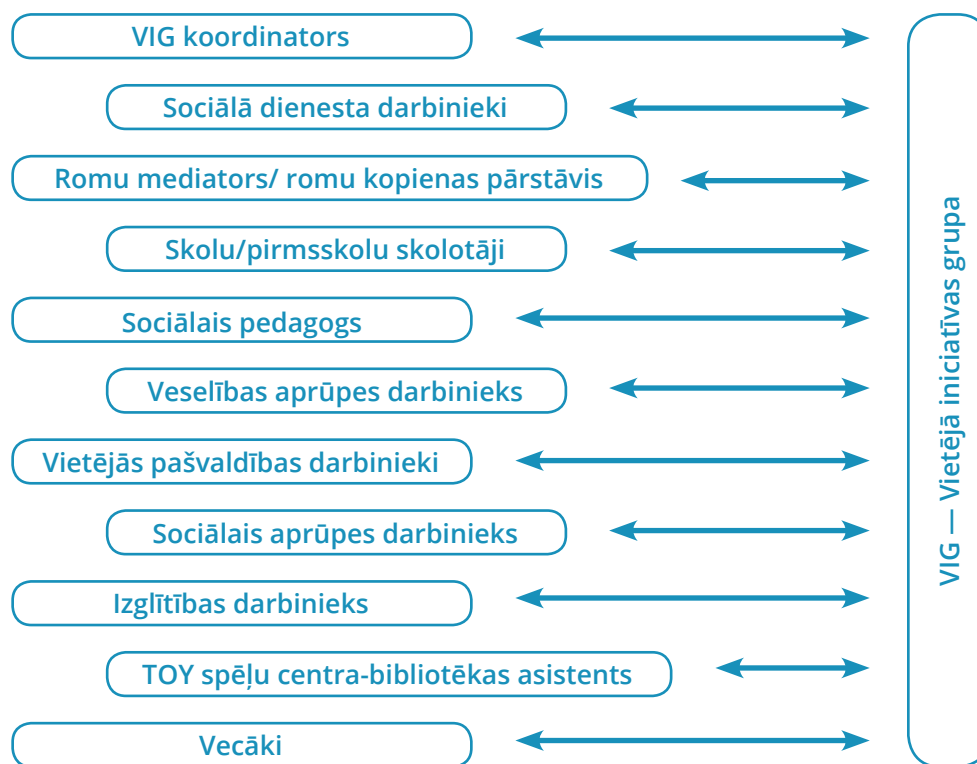
Astoņu TOY spēļu centru-bibliotēku pieredze septiņās valstīs (2017.–2018.) apliecina, ka **šo četru pamatelementu apvienošana spēļu centru-bibliotēku darbībā sniedz šādus rezultātus:**

- **veidojas uzticība un spēcīga saikne starp agrās bērnības praktiķiem, aktīvistiem, politikas veidotājiem,** kā arī brīvprātīgajiem, kas strādā ar sarežģītos dzīves apstākļos nonākušiem bērniem (romiem, migrantiem, bērniem no nabadzības riskam pakļautām ģimenēm u.c.),
- **mainās pastāvošais uzskats, ka agrās bērnības izglītības un aprūpes pakalpojumu sniegšana** ir iespējama tikai formālā vidē,
- veidojas uzticība starp romu ģimenēm un vietējo sabiedrību, kas pozitīvi ietekmē **attiecības starp romu un citu tautību bērniem,**
- notiek **dažādu paaudžu mijiedarbība un kopā mācīšanās,** iesaistot vecāka gadagājuma cilvēkus,
- ir izveidota kopienai nozīmīga **droša vieta starpnozaru sadarbības veicināšanai** agrās bērnības pakalpojumu nodrošināšanā.

TOY iekļaujošos spēļu centrus-bibliotēkas vada **vietējās iniciatīvas grupas (VIG)**. Tās ir vietējās komandas, kuras koordinē **spēļu centru izveidi, to darbību un īstenoto aktivitāšu uzraudzību**, nodrošinot sekmīgu koordināciju, informācijas apriti un pārvaldību. VIG ir komanda, kuru veido dažādu iestāžu un etnisko kopienu pārstāvji, kas ir sagatavoti strādāt kopā, lai uzsāktu un atbalstītu agrās bērnības izglītības un sociālās saliedētības iniciatīvas (skatīt zemāk). Projektā "TOY iekļaušanai" VIG tika izveidotas katrā projekta īstenošanas vietā. Vidēji VIG sastāv no 12 cilvēkiem, tomēr grupas sastāvs un dalībnieku skaits katrā vietā bija atšķirīgs. **VIG darbība bija īpaši veiksmīga, ja tajās darbojās arī romu kopienas pārstāvji.**

2018. gada pirmajos sešos mēnešos jau **1621 bērni un ģimenes locekļi** ir piedalījušies aktivitātēs un darbnīcās astoņos spēļu centros - bibliotēkās. Apmēram 20 % dalībnieku ir romu kopienas pārstāvji. Iesaistīto skaits visu laiku pieaug.

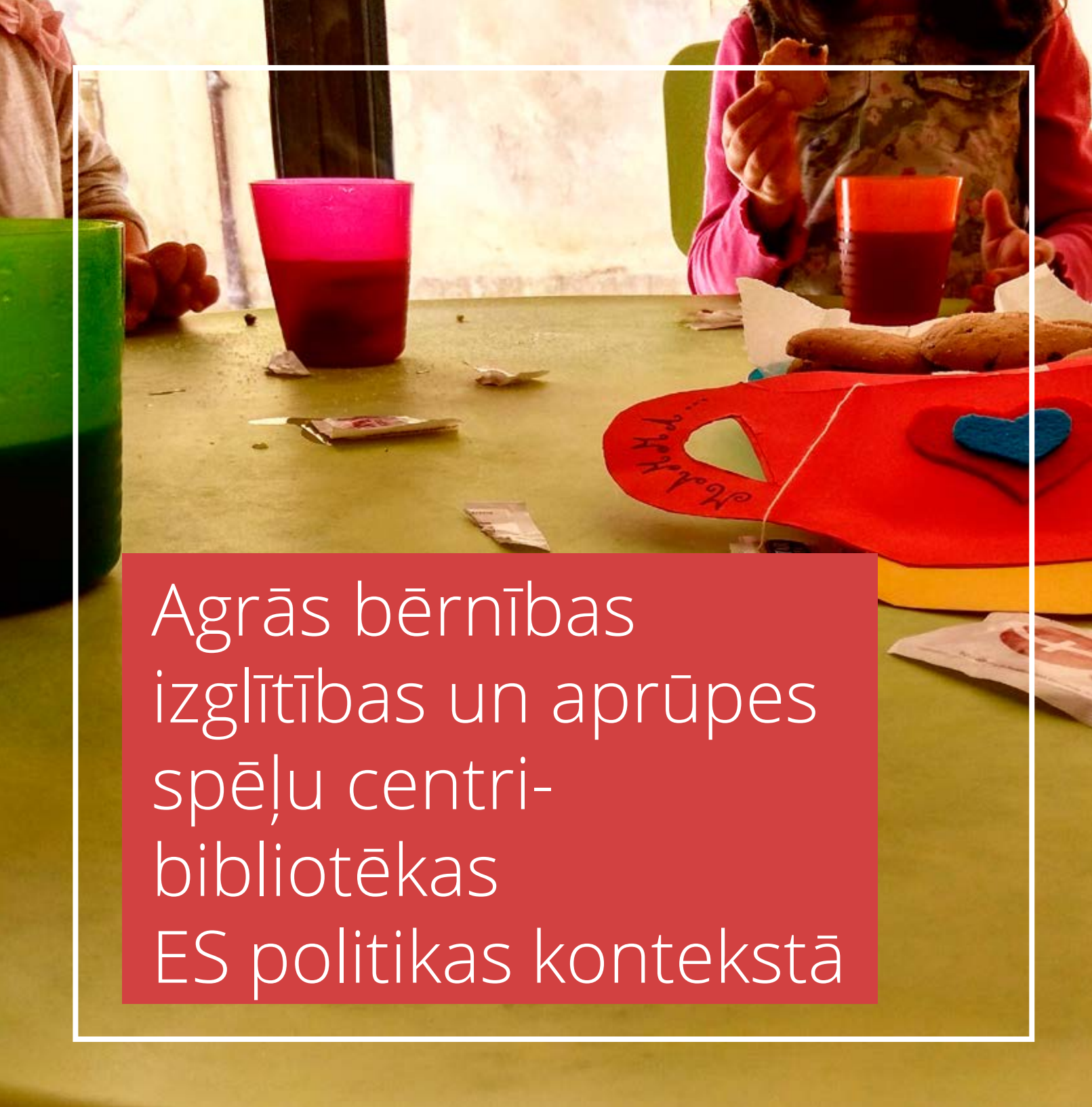

No 2018. gada janvāra līdz jūnijam spēļu centru-bibliotēku aktivitātēs visvairāk piedalījās **bērni vecumā no 3 līdz 14 gadiem**, apliecinot vienaudžu mācīšanās un atbalsta nozīmi.

Astoņi spēļu centri-bibliotēkas turpina darboties **Beļģijā, Horvātijā, Itālijā, Latvijā, Slovākijā, Slovēnijā un Ungārijā**, kā pirmais solis virzienā uz iekļaujošiem un integrētiem pakalpojumiem visām paaudzēm.

A photograph of children sitting at a green table. In the foreground, there are two plastic cups, one pink and one orange, both containing a reddish liquid. On the table, there are also some small pieces of paper and a red felt mask with a blue heart and the word 'Mokslis' written on it. In the background, a child in a pink shirt is eating a cookie. The scene is brightly lit, suggesting a window in the background.

Agrās bērnības
izglītības un aprūpes
spēļu centri-
bibliotēkas
ES politikas kontekstā

Eiropas agrās bērnības
izglītības kvalitātes ietvars
(Eiropas Komisija, 2014.)

Atvērtība: veids, kā tiek organizēta spēļu centru-bibliotēku darbība un atmosfēra šajos centros ļauj visiem bērniem, ģimenēm un sabiedrības pārstāvjiem justies gaidītiem, veidojot viņos **piederības un identitātes sajūtu**

Pieejamība: spēļu centru-bibliotēku izmantošana ir bezmaksas pakalpojums bērniem, ģimenēm un vietējās kopienas locekļiem

Pieklūve: spēļu centru-bibliotēku atrašanās vieta tiek rūpīgi izraudzīta, lai tā būtu viegli pieejama dažādu sabiedrības grupu pārstāvjiem. Aktivitātes tiek organizētas balstoties uz ģimeņu un citu vietējās kopienas pārstāvju **vērtībām, vajadzībām un kultūru**

Pakalpojumu koordinēšana: kopīga plānošana un īstenošana, iesaistot dažādas institūcijas un organizācijas no publiskā, biznesa un pilsoniskā sektora. Darbojas kā **“vienas pieturas aģentūras”**, kur vecāki un ģimenes locekļi var individuāli satikt dažādus speciālistus vai piedalīties kopīgās nodarbībās

ES ietvars attiecībā
uz romu integrācijas valsts stratēģijām
līdz 2020.gadam.

Spēļu centri-bibliotēkas demonstrē to, kā vietējā sabiedrība var iesaistīties un veicināt **ES ietvara attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam** nosprausto mērķu sasniegšanu, īpaši attiecībā uz agrās bērnības, izglītības, veselības un nodarbinātības jautājumiem, izstrādājot pieeju un aktivitātes, kuras ir saistošas un interesantas romu kopienas pārstāvjiem. **Romu līdzdalība** vietējo iniciatīvas grupu (VIG) darbā uz vienlīdzīgas partnerības pamatiem veido **pozitīvu atpazīstamību vietējā sabiedrībā, veicina līdzdarbošanos rotaļlietu bibliotēkā un sajūtu, ka esi gaidīts un līdzvērtīgs partneris.**

Spēļu centri-bibliotēkas **palielina agrās bērnības izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamību** daudziem romu bērniem, kā arī palīdz viņu ģimenēm kontaktēties ar dažādu pakalpojumu sniedzējiem.

Rotaļlietu bibliotēkas arī **atvieglo romu bērniem skolas gaitu uzsākšanu**, neformālā un draudzīgā veidā sagatavojot bērnus formālajai izglītībai, kas ir viena no dokumenta prioritātēm.

Spēļu centru-bibliotēku ieguldījums kompetentas agrās bērnības izglītības un aprūpes sistēmas attīstībā²

Spēļu centru-bibliotēku darbība ietekmē visus kompetentas agrās bērnības izglītības un aprūpes sistēmas līmeņus:

Individuālais līmenis

Vietējās iniciatīvas grupu pārstāvju iesaistīšana un vietējo cilvēku mobilizēšana, tai skaitā tos, kuri strādā spēļu centros-bibliotēkās; ieguldījums viņu profesionālajā attīstībā un sava viedokļa paušanas stiprināšanā.

Institucionālais līmenis

Dažādu jomu profesionāļu komandas, kas darbojas spēļu centros-bibliotēkās, veidošana, kuru dalībnieki dalās tālāk ar savām zināšanām un prasmēm savās darba iestādēs.

Starpinstitucionālais līmenis

Dažādu pakalpojumu apkopošana vienuviet, radot apstākļus neformālai, bet koordinētai sadarbībai.

Politiskais līmenis

Pašvaldības pārstāvju iesaiste spēļu centru-bibliotēku izveides, plānošanas, darbības un uzturēšanas procesos.

² Urban and al. Competence Requirements in Early Childhood Education and Care (CoRe Report), Eiropas Komisija, 2011.

A group of children are sitting on a colorful mat (yellow, blue, and red) in a circle. They are engaged in an activity, possibly a game or a discussion. The children are wearing various clothing, including shorts and t-shirts. The background is a plain wall.

Rekomendācijas

Šajā sadaļā, balstoties uz projekta pieredzes rezultātiem, tiek piedāvātas rekomendācijas romu bērnu un viņu vecāku iekļaušanai un šo darbību paplašināšanai.

Rekomendācija

1.

Veiciniet vietējā sabiedrībā balstītu agrās bērnības izglītību un aprūpi.

Spēļu centri-bibliotēkas balstās uz vietējās sabiedrības stiprajām pusēm (piemēram, starppaaudžu mācīšanās un vecāku kompetences), kas stiprina saiknes starp formālo, neformālo un netiešo bērnu mācīšanās vidi.

Ceļš uz panākumiem

1.1 Veiciniet vietējās sabiedrības līdzdalību un līdzatbildību).

Vislabākos lēmumus pieņem cilvēki, kurus pašus šie lēmumi ietekmēs.

Lai iegūtu atbalstu spēļu centru-bibliotēku izveidošanai, iesaistiet visus vietējās sabiedrības pārstāvjus, kuri var sniegt jebkādu ieguldījumu. Lai iesāktu plānot un realizētu kādu darbību vietējās sabiedrības līmenī, ir ļoti svarīgi izveidot tādu cilvēku grupu, kura uzņemsies atbildību par procesa vadīšanu un īstenošanu, kā arī nodrošinās **stabilu pamatu** sabiedrības iesaistei.

Visi partneri uzsver **vietējās iniciatīvas grupas izšķirošo nozīmi**. Tās galvenais spēks ir spēja **mobilizēt vietējo sabiedrību un veicināt lēmumu pieņemšanu**.

No paša sākuma ir jābūt skaidri saprotamam un redzamam, ka šie procesi ir vietējās sabiedrības 'rokās'.

Līdzdalībai **vietējās iniciatīvas grupās** ir jābūt iedvesmojošai un gandarījumu nesošai, nevis smagai nastai. Grupa var sanākt kopā retāk tad, kad spēļu centrs-bibliotēka ir jau izveidots un aktivitātes uzsāktas.

1.2 Izmantojiet vietējās sabiedrības rīcībā esošos datus un informāciju, lai plānotu spēļu centru-bibliotēku vietējo īstenošanu.

Pieņemot lēmumus par to, kurās pašvaldībās tiks veidoti spēļu centri-bibliotēkas, projekta partneri izvēlējās vietas, kurās jau bija realizēti līdzīgi projekti. Tomēr, vietējās **kopienas resursu kartēšana** bija ļoti svarīga projekta īstenošanas daļa, **atklājot jaunus potenciālos kontaktus un resursus**. Visos gadījumos **visnoderīgākie informācijas ieguves avoti izrādījās vietējie kontakti**.

Tika izmantoti arī citi informācijas avoti: oficiālā statistika un akadēmiskie pētījumi.

1.3 Veiciniet romu tautības pārstāvju līderību un sadarbību ar romu kopienu.

Lai iesaistītu romu bērnus un ģimenes, nepieciešams, lai viņi justos piederīgi un lai viņu viedoklis tiktu uzklauts visa procesa laikā.

Mēs apzināti nesaucam šo programmu par "Romu projektu", lai saglabātu tās atvērtību visiem dalībniekiem. Tomēr, romu kā darbinieku un brīvprātīgo iesaistīšana spēļu centru pārvaldības struktūrā ievērojami veicina uzticības veidošanos romu kopienā.

Pieredze rāda, ka aktīvai iesaistei ir nepieciešama pastāvīga uzticības veidošana. Ļoti bieži pirmie spēļu centru-bibliotēku apmeklētāji ir dominējošās kultūras pārstāvji, jo viņi jūtas droši un ir pieraduši apmeklēt dažādas institūcijas un tikties ar to darbiniekiem. Lai veicinātu romu līdzdalību, ir nepieciešamas papildus darbības, kas prasa arī papildus plānošanu.

Uzticības veidošana

"Lai iegūtu minoritāšu grupu uzticību, piedāvājot publisku pakalpojumu, ir nepieciešams laiks un pūles. Ja viņus uzaicina uz spēļu centra prezentāciju, viņi parasti atnāk un noklausās. Taču viņiem ir vajadzīgs laiks, lai pieņemtu lēmumu apmeklēt to arī pēc pašu iniciatīvas. Ir ļoti svarīgi viņus atkārtoti uzrunāt un izskaidrot, ko spēļu centri-bibliotēkas piedāvā."
(Slovēnija)

Lai iesaistītu romu bērnus un ģimenes, nepieciešams, lai viņi justos piederīgi un lai viņu viedoklis tiktu uzklauts visa procesa laikā.

1.4 Izvēlieties sadarbības partnerus, kuri pārstāv visus agrās bērnības izglītības un aprūpes sistēmas līmeņus.

Ir identificētas septiņas nozīmīgākās sadarbības partneru grupas, kas nodrošina spēļu centru-bibliotēku veiksmīgu darbību:

Arī veselības aprūpes jomas speciālisti un reliģiskie vadītāji bija iesaistīti kā sadarbības partneri vairākās **vietējās iniciatīvas grupās** bet ne visās. Tas norāda uz nepieciešamību īstenot katrai vietējai kopienai atbilstošu pieeju. **Veselības aprūpes jomas speciālistu** iesaistei ir liela loma spēļu centru-bibliotēku aktivitāšu spektra paplašināšanā, paplašinot izglītības un aprūpes robežas un veicinot **integrētus pakalpojumus**.

Īpaša uzmanība tika pievērsta **brīvprātīgo** lomai — gan brīvprātīgajiem, gan citiem. Lai gan brīvprātīgo darbam ir atšķirīgas tradīcijas dažādu valstu kontekstos, spēļu centriem-bibliotēkām izdevās piesaistīt **visu vecumu brīvprātīgos**, kuri vēlējās veltīt savu laiku saliedētības veicināšanai vietējā kopienā, kā arī **organizēt vai palīdzēt bibliotēku aktivitātēs**.

1.5 Rūpīgi izplānojiet, kad un kā iesaistīsiet dažādus sadarbības partnerus.

Partneri atzina, ka ir būtiski jau no paša sākuma iesaistīt lielāko daļu vietējo sadarbības partneru, taču ir dažas grupas, kuras ir labāk iesaistīt tad, kad spēļu centrs-bibliotēka jau pilnvērtīgi darbojas un ir redzami rezultāti. Tie, piemēram, ir vietējie uzņēmēji, kuri var sniegt finansiālu atbalstu.

Rekomendācija

2.

Veiciniet un atbalstiet pakalpojumu integrēšanu un pakalpojumu sniegšanas koordinēšanu bērniem un viņu ģimenēm.

Spēļu centri-bibliotēkas palīdz koordinēt pakalpojumu sniegšanu vecākiem un ģimenēm, viņus uzrunājot un informējot, nevis gaidot, ka viņi paši nāks uz centru. Pieredze apliecināja, ka tā dēvētās “grūti aizsniedzamās ģimenes”, ir sasniedzamas, ja vien **pakalpojumu sniegšana tiek atbilstoši koordinēta.**

Ceļš uz panākumiem

2.1 Iesaistiet procesā dažādu jomu speciālistus.

Izmantojiet spēļu centrus-bibliotēkas, lai iesaistītu **aktivitātēs plaša spektra profesionāļus**, piemēram, veselības aprūpes speciālistus, pedagogus, psihologus, sociālos darbiniekus.

Spēļu centru-bibliotēku aktivitāšu laikā viņiem ir iespēja atbildēt uz vecāku un citu ģimenes locekļu aktuāliem jautājumiem, tā radot uzticēšanos dažādām institūcijām un agrās bērnības pakalpojumu sniedzējiem. Izmantojiet šo izdevību, lai ieinteresētu profesionāļus sniegt pakalpojumus ārpus ierastās vides.

Rekomendācija

3. *Izmantojiet starppaaudžu mācīšanās pozitīvo spēku un TOY pieeju (Together Old and Young — “Kopā veci un jauni”) kā sociālās saliedētības, starpkultūru dialoga un integrācijas katalizatoru.*

Šodienas sabiedrībā daudzas ģimenes ar maziem bērniem dzīvo samērā izolēti, nošķirti no citiem vietējās sabiedrības locekļiem un bieži arī no savas ģimenes vecākās paaudzes pārstāvjiem. **Starppaaudžu iniciatīvas atvieglo saziņu un veido izpratni starp dažādu kopienu un dažāda vecuma iedzīvotājiem**, radot iespējas atšķirīgas vecuma un izcelsmes cilvēku savstarpējiem kontaktiem un sadarbībai. Organizējot starppaaudžu mācīšanās aktivitātes, ir iespējams mazināt starppaaudžu saziņas un sociālās saliedētības trūkumu starp neaizsargātām un kulturāli atšķirīgām kopienām.

Ceļš uz panākumiem

3.1 Iesaistiet vecāka gadagājuma cilvēkus vietējās iniciatīvas grupās sociālās saliedētības veicināšanai.

Lai nodrošinātu vecāka gadagājuma cilvēku iesaisti spēļu centru- bibliotēku aktivitātēs, ļoti svarīgi, lai viņi paši vai organizācijas, kuras pārstāv vai strādā ar šiem cilvēkiem (sociālās aprūpes organizācijas, pensionētu profesionāļu grupas u.c.) tiktu iesaistītas vietējās iniciatīvas grupas darbā. Seniori ir ļoti svarīgi partneri, kuru viedoklis ir nozīmīgs gan bibliotēkas **darbības plānošanā un īstenošana, gan rezultātu izvērtēšanā.**

“Mēs bieži sastopamies ar aizspriedumiem. Bet šeit, pateicoties šai pieredzei, vispārinājumi tiek apšaubīti. Es zinu, ka ar daudziem no šiem cilvēkiem es nekad nebūtu sastapies, ja nedarītu šo darbu.” Brīvprātīgais- seniors.

3.2 Brīvprātīgo - senioru un vecvecāku loma.

Vecvecākiem ir nozīmīga loma savu mazbērnu audzināšanā un socializācijā. **Vecvecāku loma kā klausītājam, stāstniekam un ģimenes vēstures glabātājam** ir kā pievienotā vērtība tam, ko dara vecāki. Vecvecāku loma kļūst īpaši nozīmīga brīžos, kad vecāki nedzīvo kopā ar bērniem šķiršanās, slimības vai migrācijas dēļ. Tāpēc spēļu centru-bibliotēku starppaaudžu aktivitātēs senioriem ir jāieņem īpaša vieta.

“Brīvprātīgais darbs ar bērniem sniedz man lielu prieku un gandarījumu. Cik prieka es dodu viņiem, tik es saņemu atpakaļ!” Brīvprātīgais-seniors

3.3 Pilnveidojiet un bagātiniet bērnu un vecāka gadagājuma cilvēku mācīšanās procesu.

Svarīgs starppaaudžu mācīšanās aspekts ir spēja mācīties ar prieku un interesi, jo **mācīšana un mācīšanās savstarpēji pārklājas un robežas starp tām ir atvērtas**. Savstarpējā mācīšanās var notikt kopīgajās mākslas, mūzikas, deju un dārza darbu aktivitātēs, kurās piedalās bērni kopā ar senioriem, tostarp vecāka gadagājuma cilvēkiem no vietējiem veco ļaužu pansionātiem.

“Mēs visi mācāmies par to, kāda vērtība ir saliedētībai, cieņai vienam pret otru, cik labi ir, ja vari ar kādu dalīties priekos un bēdās.” Brīvprātīgais-seniors

3.4 Iesaistiet vecāka gadagājuma cilvēkus, jo viņi ir noderīgu zināšanu avots.

Vecāka gadagājuma cilvēkiem ir nozīmīga loma kā noderīgu zināšanu, tradīciju un prasmju avotam. **Vecāki cilvēki ir vitāla saikne ar vēsturi un kultūras mantojumu, kas palīdz bērniem apzināties savu identitāti un nākotnes perspektīvu**. Kā piemērus var minēt seniorus, kuri dokumentē stāstus vai vietējās leģendas, lai nodotu tos tālāk bērniem. Ir svarīgi, ka vecāki cilvēki dalās savās atmiņās un stāstos ar bērniem, izdzīvojot tos kopā. Tas ir īpaši nozīmīgi, jo spēļu centri-bibliotēkas veicina arī starpkultūru dialogu starp dažādu tautību un kopienu cilvēkiem.

“Dzīves laikā cilvēki iegūst zināšanas, un apsveicami, ja viņiem ir iespēja nodot tās tālāk nākamajām paaudzēm kā vēstures daļu.” Brīvprātīgais-seniors

Starppaaudžu iniciatīvas veicina sociālo saliedētību un mūžizglītību.

Rekomendācija

4.

Aktīvi atbalstiet un stipriniet pozitīvu attieksmi pret dažādību, taisnīgumu un iekļaušanu.

TOY spēļu centri-bibliotēkas palielina agrās bērnības praktiķu spēju darboties pretdiskriminācijas jomā, kā arī veidot iekļaujošu agrās bērnības izglītības un aprūpes vidi.

Ceļš uz panākumiem

4.1 Ejiet tur, kur ir ģimenes un bērni.

Spēļu centri-bibliotēkas tika izvietoti vietās, kuras ir viegli **pieejamas romu un citu tautību cilvēkiem**, tādējādi veicinot integrāciju. Rotaļlietu bibliotēku atrašanās vietas ir ļoti dažādas — kopienu centri, bibliotēkas, sākumskolas un bērnudārzi. Dažos gadījumos tika nodrošināts transports, lai bibliotēkas pakalpojumus varētu izmantot arī dalībnieki no segregācijas riskam pakļautām ģimenēm.

4.2 Veiciniet bērnu, vecāku un ģimenes locekļu pieredzes daudzveidību.

Papildus pastāvīgi nodrošinātai iespējai ģimenēm paņemt uz mājām kādu spēli, rotaļlietu vai grāmatu, spēļu centri-bibliotēkas regulāri īsteno arī 3 veidu aktivitātes:

Kopienas aktivitātes. Piemēram: 'Kā izvēlēties bērnam atbilstošu rotaļlietu' (Horvātija), 'Gatavošanās skolai' (Itālija), 'Ringla mācās satiksmes drošību' (Latvija), 'Rotaļu bibliotēkas lasīšanas diena' (Slovākija)

Starppaudžu mācīšanās aktivitātes. Piemēram: 'Zaķa šūšana no zeķēm' (Horvātija), 'Pilsētas dārza veidošana' (Itālija), 'Kopīga Ringlas kalendāra zīmēšana' (Latvija)

Starpkultūru mācīšanās aktivitātes. Piemēram: 'Cepšanas un ēst gatavošanas nedēļa Rotaļlietu bibliotēkā' (Slovākija), 'Maģiskais papīrs' (Itālija)

Piedāvātās aktivitātes ir interaktīvas un iedvesmojošas. To mērķis ir radīt bērnos pozitīvas emocijas attiecībā uz sevi un citiem, saskatīt pozitīvo atšķirīgajā, rosināt dialoga veidošanos starp dažādām grupām, uzzināt jaunas lietas vienam par otru, dalīties pieredzē.

- kopīgas spēļu spēlēšanas nodarbības,
- bērnu un vecāku kopīgās lasīšanas nodarbības,
- starppaudžu un kultūras aktivitātes,
- vecāku klubi,
- radošās darbnīcas un rotaļlietu gatavošanas aktivitātes,
- nodarbības vecākiem sadarbībā ar citiem vietējiem pakalpojumu sniedzējiem

Rotaļlietu un spēļu ņemšana uz mājām un atgriešana bibliotēkā palīdz attīstīt atbildības sajūtu bērnos un pieaugušajos.

4.3 Veidojiet noturīgas attiecības ar vecākiem un stipriniet viņus vecāku lomas īstenošanā.

Spēļu centros-bibliotēkās **vecākiem** ir iespēja runāt par bērnu audzināšanas jautājumiem ar profesionāļiem un citiem vecākiem (no dažādām etniskām un sociālajām grupām) un senioriem. Tādējādi vecāki tiek iesaistīti diskusijās un jaunu zināšanu veidošanā kā bērna pirmie skolotāji un kā vienlīdzīgi sava bērna izglītošanas partneri. Tas ir ieguvums visiem šī procesa dalībniekiem - viņi dalās pieredzē un mācās kopā.

4.4 Kombinējiet atbilstošas āra aktivitātes ar nodarbībām centrā, lai piesaistītu bērnus un ģimenes.

Reizēm pakalpojumu sniedzēji atsakās strādāt ar segregācijas riskam pakļautām grupām, aizbildinoties, ka viņi nav atsaucīgi un pakalpojumus neizmanto. Tomēr spēļu centru-bibliotēku pakalpojumu sniedzējiem ir **aktīvi jāuzrauga, lai pakalpojumus līdzvērtīgi saņem dažādu grupu pārstāvji**, ja nepieciešams, veicot specifiskus pasākumus, lai aizsniegtu un uzrunātu tos, kam šie pakalpojumi ir visvairāk vajadzīgi. Vienlaicīgi arī spēļu centrā uz vietas ir jāpiedāvā dažādas atbilstošas aktivitātes, kas piesaista romu un citu tautību vietējās sabiedrības bērnus.

TOY spēļu centri-bibliotēkas nekādā gadījumā nedrīkst piedāvāt divus atsevišķus pakalpojumus — romu pārstāvjiem un citu tautību pārstāvjiem vai grupām.

4.5 Iekļaujiet bērnus, ģimenes un dažādu vietējās sabiedrības grupu pārstāvjus.

Spēļu centri-bibliotēkas spēj **uzrunāt visas vietējās kopienas, minoritātes un sabiedrības grupas** un piedāvā tām iespēju līdzdarboties. Tikai tā TOY bibliotēkas var būt pilnībā iekļaujošas un gūt pozitīvus rezultātus no visu līdzdalības.

Rekomendācija

5. *Atbalstiet darbinieku profesionālo pilnveidi.*

Ļoti būtiski ir **iesaistīt un pajauties uz vietējiem resursiem**, gan attiecībā uz ilgtspēju, gan vietējo pārvaldību. Būtiski ir arī iesaistīt plašu vietējā sabiedrībā strādājošo speciālistu loku, **lai veidotu saikni starp dažādiem pakalpojumiem**, pat ja sākotnēji tie nešķiet savstarpēji saistīti. Tomēr prioritāra vietējo cilvēkresursu piesaistīšana palielina apmācību nozīmi un nepieciešamību nodrošināt darbiniekiem profesionālās pilnveides iespējas.

Ceļš uz panākumiem

5.1 Izstrādāji elastīgu mācību programmu un instrumentus, kurus var izmantot un pielāgot vietējie centru vadītāji.

Spēļu centru-bibliotēku darbība tiek organizēta, balstoties uz **TOY iekļaušanai** Rokasgrāmatu (TOY for Inclusion Toolkit)³, kas tika kopīgi izstrādāta projekta laikā un adaptēta atbilstoši katras konkrētās vietas vajadzībām. Galvenais Rokasgrāmatas uzdevums ir sniegt visu nepieciešamo konceptuālo un praktisko informāciju, lai praktiķi no dažādiem agrās bērnības izglītības un aprūpes sektoriem un līmeņiem, spētu izveidot un vadīt spēļu centrus, kuros satiekas dažādu paaudžu un kopienu pārstāvji. Rokasgrāmata īpašu uzmanību pievērš sociālai integrācijai, sociālai iekļaušanai, starpkultūru un starppaaudžu dialogam.

---

³ www.toy4inclusion.eu

Rokasgrāmata ietver sekojošas tēmas:

- Kopīgas vīzijas veidošana visiem vietējās sabiedrības bērniem;
- Vietējā sabiedrībā balstītas agrās bērnības izglītība un aprūpes un pakalpojumu integrēšana iekļaušanas, taisnīguma un dažādības veicināšanai;
- Rotaļlietu bibliotēkas kā vietējās kopienas resursu centrs;
- Starppaaudžu mācīšanās — visas paaudzes mācās un spēlējas kopā;
- Romu un citu tautību bērniem kopīgu pakalpojumu nozīmīgums un izglītība bez aizspriedumiem;
- Vietējā sabiedrībā balstītas agrās bērnības izglītības un aprūpes kvalitāte.

Šajā Rokasgrāmatā ir atrodami resursi ikvienam, kas vēlas īstenot iekļaujošas, vietējā sabiedrībā balstītas neformālas aktivitātes visiem bērniem un viņu ģimenēm. Tie var būt praktiķi no dažādiem sektoriem, jo starpsektoru sadarbība ir TOY pieejas panākumu atslēga.

Potenciālie īstenotāji var būt:

- Agrās bērnības izglītības un aprūpes praktiķi,
- Pirmskolu un sākumskolu skolotāji,
- Vietējās pašvaldības darbinieki,
- NVO pārstāvji
- Bibliotekāri,
- Sociālie darbinieki,
- Veselības aprūpes jomas speciālisti,
- Sociālās aprūpes darbinieki,
- Brīvprātīgie u.c.

5.2 Nostipriniet vietējo spēku kapacitāti citu apmācīšanai un procesa vadīšanai.

Apmāciet vietējo mentoru komandu, kas savukārt apmācīs citus cilvēkus savās kopienās kā brīvprātīgie vai kā apmaksāti darbinieki. Tas lielā mērā nodrošina iniciatīvas ilgtspēju un ceļ vietējās kopienas **profesionalitātes līmeni**.

Organizējiet apmācību un profesionālās pilnveides nodarbības jauktās grupās. Iekļaujiet grupās visu sadarbības partneru pārstāvjus un radiet **stimulējošu un drošu vidi, kopīgam mācīšanās procesam, pieredzes un domu apmaiņai un pozitīvu personīgo attiecību veidošanai** starp profesionāļiem. Ir svarīgi sekot spēļu centru-bibliotēku pakalpojumu kvalitātei un nodrošināt regulāras profesionālās pilnveides iespējas gan darbiniekiem, gan brīvprātīgajiem.

5.3 Nodrošiniet pietiekamus resursus procesa uzraudzībai un novērtēšanai un atļaujiet partneriem veikt nepieciešamās izmaiņas.

Kā apgalvo projekta partneri, viņiem ir nepieciešams atbalsts un laiks, lai reflektētu un nodrošinātu spēļu centru-bibliotēku apmeklētājus ar nepieciešamo rotālietu, materiālu un aktivitāšu klāstu. Viņiem ir vajadzīgs laiks, lai reflektētu kā komanda, kā arī nepieciešams ārējais atbalsts un palīdzība.

Rekomendācija

6. *Veiciniet spēļu centru-bibliotēku ilgtspēju.*

Parasti “ilgtspēja” tiek vērtēta no budžeta viedokļa: vai ir pietiekami daudz finanšu līdzekļu, lai segtu darbinieku izmaksas, telpu uzturēšanu, rotaļlietu iegādi un nomaiņu, grāmatu un citu materiālu pirkšanu?

Projekta “TOY iekļaušanai” pieredze apliecina, ka gūtos rezultātus nosaka nevis resursu kopējais daudzums, bet gan tas, cik **elastīgi resursi tiek izmantoti**. Lai nodrošinātu spēļu centru ilgtspēju, vietējās iniciatīvas grupas ir uzkrājušas daudzveidīgu pieredzi papildus līdzekļu piesaistē, bieži vien spējot nosegt tādas budžeta pozīcijas kā telpu īre vai rotaļlietu iegāde, vienlaikus meklējot līdzekļus arī cita veida izmaksām (visbiežāk - izdevumi par apmācībām vai kvalitātes uzraudzību).

Ceļš uz panākumiem

6.1 Saglabāriet pakalpojumu kvalitāti.

Īpaša uzmanība ir jāvelta spēļu centru-bibliotēku piedāvāto pakalpojumu kvalitātei. Parasti nevajag ieguldīt pārāk lielas pūles, lai bērni un vecāki vienu reizi atnāktu uz pasākumu, bet nopietns izaicinājums ir iedrošināt viņus atgriezties un izmantot spēļu centra pakalpojumus regulāri.

Viens no veidiem, kā nodrošināt TOY bibliotēku piedāvāto pakalpojumu ilgtspēju, ir **radīt kopienā pieprasījumu pēc šāda veida pakalpojuma**.

6.2 Piedāvājiet elastīgu resursu izmantošanu.

Dažādie apstākļi pieprasa katrai situācijai atbilstošu finansiālo jautājumu risināšanu, un, kā liecina projektā gūtā pieredze, ir jābūt elastīgai pieejai līdzfinansējuma jautājumos. Pozitīvā projekta pieredze rāda, ka visos gadījumos pašvaldības ir devušas **materiālu ieguldījumu — nodrošinot telpas, dāvinot rotaļlietas u.c.**

Brīvprātīgo iesaistīšanai un izglītošanai ir liela nozīme, jo tas ietekmē:

- vietējās sabiedrības līdzatbildību par spēļu centra pārvaldību
- vietējās kapacitātes palielināšanos
- spēju mobilizēt vietējo sabiedrību

6.3 Veidojiet sadarbību ar vietējo pašvaldību un citām organizācijām.

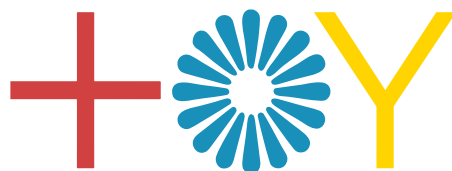
Mēs jau iepriekš minējām, ka vietējās iniciatīvas grupās vajadzētu ietvert dažādu sadarbības partneru un ieinteresēto pušu pārstāvjus, tostarp pašvaldību darbiniekus. Taču **pašvaldībai** (vai cita veida administratīvajai institūcijai) vajadzētu arī uzņemties atbildību par procesa ilgtspēju, nodrošinot nepieciešamos resursus “naudā vai graudā”. Tāpēc ir svarīgi uzturēt ciešas un draudzīgas attiecības ar pašvaldību un pilnveidot tās.

6.4 Popularizējiet savu darbu plašsaziņas līdzekļos un izceliet gūtos panākumus.

Ir svarīgi izveidot **materiālus spēļu centru-bibliotēku un to sasniegto rezultātu popularizēšanai**. Tādējādi vietējā sabiedrība uzzina par apkārt dzīvojošajiem bērniem, viņu dzīvēm un izaicinājumiem. Vienlaikus cilvēki uzzina arī par to, kā grūtības tiek pārvarētas, un tas stiprina vietējo sabiedrību. Projekta „TOY iekļaušanai” ietvaros ir izstrādāti informatīvi materiāli, tostarp brošūras un video, kuros ir dokumentēta spēļu centru darbība, aktivitātes un to pozitīvā ietekme uz vietējo sabiedrību.

Projekta "TOY iekļaušanai" partneri:

FOR INCLUSION

www.toy4inclusion.eu